

sára, mivel a helyrajzi viszonyok kedvezőtlenek; míg a főhadierőnek, melyet többre kell tennünk az előbbi háborúkénál, a Galac és Fokász között széles ország-úton kell előre nyomulnia. Orosz tisztek most behatólag tanulmányozzák a Dunát Hírosvától lefelé.

Ez átélési pontok már előbbi háborúkból ismeretesek; most azonban még azon nehézség is állt elő, hogy a török dunai hajóhad, most páncélos ágyunaszádok fölött is rendelkezik, mely a hidkésztését mindaddig megakadályozhatja, míg annak fűződésére az oroszoknak nehéz ágyuk nem lesznek.

Orosz tisztek azon hirt terjesztik, hogy a hadműveletek azonnal megkezdődnek, míhelyt a mocsárok befagytak, s a Dunában alacsony vizállás lesz. Azonban a Dunánál lehetetlen tőlhadjáratot viselni, mert az utak folyvást be vannak fűva az állandó hán-zivatarok következtében; a helységek oly ritkán vannak, hogy egy négyzögmérőföldre csak 300 ember esik, s a végtelen síkságon sehoh sinez fa, melylyel a katonaság tűzelhessen, már pedig nagy hidegben, tábori tűzek nélkül az orosz katonák is csakugy megfagnak, mint más emberfia.

Budapest, jan. 1.

Beléptünk volna tehát az új esztendőbe; de hogy mit fog hozni, ki tudná megmondani azt. Az ó esztendő lejár, s vele lejár a fegyverszünet, az új esztendő kezdődik, s vele a háború. Addig pedig Európa mulatságára Szerbia, a hatodik nagyhatalom, egy kis komediát játszott a gyenge Ausztria-Magyarországgal. Cézélok ezzel a „Radetzky“ gőzös és monitorok esérére. Különbön az egész csak annak szomorú jele, hogy mennyire lestüedat az állami tekintély Szerbiában. Milán nem tud parancsolni Riszticsnek, Riszticsnek nem fogadnak szót a parancsnokok, hivatalnokok, a garázda muszka hősökkel pedig pláne nem bir senki. Így meg lehet, hogy a zászlósértésben ártatlan a kormány is, s ez okból — most még — elhamarkodott dolog volna arra rögtön Belgrad összebombáztatásával vagy okkupációjával telneli. Ez t. i. időnek előtti bonyodalomba vezetné monarchiánkat pedig még — hideg van. Belgrad ugy is a miénk lesz. A monarchiának szüksége van arra, hogy a déli vidéken egy oly pont legyen kezében mint Nándorfehérvár, kivált miután mostani birtokosai kezében csak az omlidának székhelye, s a legnagyobb anarchiának széke; pedig ez határainkon veszedelmes dolog. Különbön Andrásy külpolitikáját a legnagyobb homály fed; egy bizonyos, hogy: tán a muszka, de semmi esetre sem a török ellen. Addig tehát bizzunk benne, s várjuk mire kitavasozdik.

Az Abdul Kerimnek viendő díszkardon 24 ember dolgozik, hogy annál hamarabb kész legyen. Gyönyörű munka az egész. A penge damasz, a tok vörös bársony, egyik oldalán a 7 vezér dombor veretű képevel, a másikon a török és magyar címer s két a Dunán keresztül egymást fogó kéz, a török-magyar barátság jelképe. A küldetéség feketé magyar ruhában, és kardosan fog menni. Újnak érdekesnek ígérkezik. Az indulás jan. 3 án történik Trieszt felé, hol tengerre szállnak. A küldetéség vezére Lukács Gy. másodéves jószág ki jól beszéli a francia nyelvet.

Karácsony estjén nagy hóviharral beállott végre a tél, a korszolyások nagy öröme. A városi geti tó jege, s az új korszolya-csarnok vasárnap fog-nak megnyitni, aztán hajrá!

Különbön a közéletben esend uralodik, s mindenkinék szemé várakozásteljesen van Konstantinápolyra és Bécsre irányozva hol jelenleg béke s háború felett határoznak.

Egyébiránt boldog újévet a „Nemere“ olvasóinak.
Nemo.

A természetan történelmének rövid vázlat.

(Folytatás.)

A mechanikus irány követői voltak: Anaximander, az Anaximenes kortársai és Thales tanítványai. A világ mindenségét egy határozatlan ősananyagból származtatta, mely magában foglalja a mozgás és fejlődés minden erőit s mely a benne rejlő elemek összekapcsolása és különválásztása által minden dolgot létre hoz.

Ide tartoztak Leukippos és abderai Demokritus, kik őselvül egy üres világtért s osztatlan őstesteket vettek fel, melyek a világtérben örökös mozgásban vannak. Ez által ők az atomtan alapítói lettek. Hozzájuk tartozott Anaxagoras (500. Kr. e.), ki ez atomoknak határozott tulajdonságokat tulajdonított s úgy vélekedett, hogy az őstestek első mozgása nem maguktól eredett, hanem egy fensőbb értelemtel, mely az ősananyagot külön áll.

A nézetek ezen különféleségének Pythagoras (500 körül Kr. e.) akart véget vetni egy mesterséges számrendszer segítségével. Az ő nevével nevezett iskola hívei mindent számra és mértékre vezettek vissza, az alakokban és számokban mely titkokat sejtven. Minden tudományokat mennyiségnyi formákban adták elő s úgy vélekedtek, hogy a számok összeköttetésében a dolgok eredete föltalálható. A világ szerintök összhangszonán rendezett tiszpharaból álló egész, mely sphaerák szabályos mozgásban forognak az egység, azaz az isten körül (sphaerák harmoniája). Ez egység mint központi tűz a melegségnek és életnek elve, mely által mindent, a mi csak létezik, miért csillagok, emberek és állatok rokonságban is vannak egymással. E tűz kifolyása az emberi lélek is, mely halál után különféle állatokon

vándorol keresztül s végre ismét emberi testbe tér vissza. A pythagoraiak voltak azok, kik által későbbi időkben a csillagászat, géptan s mathesis többféle szakai előmozdítottak, miveltek.

Noha ezek szerint a görögöknel bölcsészet és természetvizsgálás egy forrásból indultak utnak, taláunk mégis egyes pontokat, nyomokat, melyek kizárólag a tulajdonképeni természetan körében forogtak, de a melyek a görög szemmel inkább szemlélföld, mint tapasztalati iránya miatt nagyobb mérvet magokra nem öltöttek.

A mi különösen a csillagászatot illeti, ők s utánuk mások is a földet mozdulhatatlannak tartották, mely körül forognak a nap, hold és csillagok. Azonban ismerték a bolygókat is ezeket a földtől távolaságaik szerint ily sorban állították meg: Hold, Merkúr, Venus, Nap, Mars, Jupiter és Saturnus. Ezekről neveztek el a hét egyes napjait. A hónapot a hold járása szerint 29 1/2 napra, a nap évet 365 napra határozták.

Kütnöb csillagászok voltak: az előbb is említett Anaximander, ki a napnak a csillagok közötti évi pályáját ismerte, s tudta, hogy az a csillagos ég napenkénti járásával bizonyos éles szögletet képez. A föld gömbidomáról meg volt győződve s állította, hogy az a térben szabadon libeg. A hold fényváltozatait legelőbbsen ő magyarázta ki s tudta, hogy az gömbidomár test és a föld körül kering.

Thales egy bekövetkező napfogyatkozást előre megjósolt s állította, hogy a hold mint sötét test, világságát a naptól nyeri s földünk körüli kerengésében a nappályát keresztül metszi.

Pythagoras tudta, hogy a Venus az, mely most est, majd hajnal-csillag alakjában tűnik föl.

Meton (Alexandriában) felfedezte a 19 éves hold-körzapot, mely szerint 19 nap-év alatt a hold 235-ször kerül meg a földet s 19 év elmúltával a holdnak és napnak egymásra vonatkozó jelenségei az előbbi rendben ismét előjönnek. Ez a felfedezés annyira megnyerte az athenebeliek tetszését, hogy azon számot, mely mutatta, hogy hányadik valamely év a hold-körben, arany bettikkel írták fel egy arany rendelt köztépleten. Innen van ma is az arany szám elnevezés.

Aristarchos az azon körülményből, hogy holdnegyedkor a nap, föld és a hold egy olyan derékszögű háromszöget képez, melynek derékszögének a hold áll, számított, hogy hányzortál áll távolabb tőlünk a nap, mint a hold, azonban hibás eredménynyel; mert csak 18-zortala taláta távolabb levének.

Erathosthenes (276. Kr. e.) a csillagok megszámlálásához kezdett; rendszeres földképeket készített s a föld területének megméréséhez is hozzáfogott. Ugyanis tapasztalta, hogy Syene városában, mely épen a nappályától alatt fekvűtt Afrikaában, midőn a nap legmagasabb pontját elérte, a testek semmi árnyékot sem vetnek s a nap a legmelyebb kutak fenekére is tetőirányosan besüt; tapasztalta azt is, hogy ugyanekkor Alexandriában, mely város csaknem azon délkeletre 5000 stadiumnyira fekvűtt Syenetől, a nap a függélyes állástól 7 1/2 foknyira hajolt el, mi az egész körületnek 1/30 részét teszi. Ebből következtette, hogy az egész föld körületének 50-szer 5000, 250,000 stadiumnak kell lenni.

Ptolemeus Claudius a régi csillagászok véleményeit összeszedte. A magest című könyvében a fennebb említett csillagászati rendszer alapítóján, mely 1500 évig tartotta fenn magát s volt a csillagászok vezérfonal.

E röviden elősoroltakból láthatólag foglalkoztak ugyan a régiek a csillagászattal, de látszik foglalkozásukon az, hogy nem annyira a tudomány kedvéért, mint a gyakorlati életért vették azt s csak annyiban, a mennyiben szükséges volt az ünnepek meghatározásához és a naptár elkészítéséhez.

A mi a természetan a nek egyeb ágait illeti, az ó-kor nagy szemelmei között első helyet foglal el Archimedes (szül. m. e. 287. Kr. e.) Ő határozta meg a súlyegyen feltételeit az emeltyűn, valamint a testek súlypontjának helyét. Szabatosan felállította, azokivál a szükséges alapfeteleket a hűgyugtanban. Tőle tanultuk, hogy minden híg testbe, pl. vízbe tett szilárd test, mely a fenékre le nem szállt, épen annyi súlyt vesz el a fenékről, mint a mennyit maga nyom; s a mely szilárd test pedig emeltyűn, az épen annyi súlyt veszít a vízben, mint a mennyit nyom a helyéből kiszorított víztömeg. Ezen igazság vezérlételét fogva nyomára jött aztán egy csalásnak, melyet Hiero sracunasi királyon egy aranyimves elküvetett. A király ugyanis koronát akarván készíttetni, 20 font tiszta aranyt adott át az aranyimvesnek. Az elkészített korona valóban 20 fontot is nyomott. Ekkor Archimedes meg akart győződni arról, hogy vajjon az aranyimves nem orozta-e el az aranynak valamely részét s tán épen annyi ezüstöt tett helyébe. Tudta, hogy az arany súlyának 19-ik, az ezüst pedig annak 10-ik részét veszti a vízben. Megmérlegelte tehát a koronát víz alatt s azt taláta, hogy az súlyából 1 1/2 fontot veszített, holott ha tiszta aranyból lett volna a korona csak 1 1/2 fontot veszített volna. Ebből következtette Archimedes, hogy a korona nincs tiszta aranyból s kiszámította, hogy 1 1/2 font aranyt elvett az ötvös s ugyanannyi súlyt ezüstöt tett helyébe. Mint mondják, ezen számítás nyomára épen fürdőközben jött s örömben a fürdőből kiszökve, kiáltotta e szót: heureka! heureka! (kitaláltam). Ő taláta ki az emelő és merítő cisgát s a történetirők elbeszélései szerint ő volt az, ki homoru tükörök alkalmazásával meggyújtá az ellenséges római hajókat. Pythagoras nyujtott a régieknek egy kevés ismeretet a

hangtanból i. Ő már észlelte, hogy a mélyebb és magasabb hangok rezgés számai egymással bizonyos viszonyban állanak, pl. hogy míg az alap eget, azalatt a nyolcad kettőt, a másod kilencnyolcadat rezdül stb.

Megemlített még Euclides (3-ik században Kr. e.) a világhírű mértantudós Alexandriában, ki azon tüneményből, hogy a sötét szobába egy kis nyíláson behatolt napugár által támadott világos szalagot egyenes vonal választja el a sötétségtől, következtette a fényugarak egyenes vonalú utját; továbbá Heron, az Archimedes tanítványa, ki a róla nevezett labdát taláta fel.

A mondottakon kívül ismerték a régiek még a delect, melyet lelhelyéről, Magnezia a városáról magnesnek neveztek; tudtak a villanyosságól annyit, hogy a posztóhoz keményen dörzsölt borostyánkő (elektron) apróbb és könnyebb tárgyakat magához vonz, de mélyebben e két tünemény vizsgálatába nem bocsátkoztak.

Zajzon Farkas.

(Folytatás következik.)

Felelet.

(Ajánlja Saphir után —rzn— urnak.)

A „Nemere“ 1876. év 106. számának tárcájában „az adoma-krampusza“ cím alatt cikket nekem ajánlja az író, ki „Zaphir után —rzn—“ álnév alá rejtőzik.

Legelőbbsen is azon megjegyzést teszem, hogy ha író célja csak az ajánlat, szivesen elfogadom, de ha azon élné akarna lenni, mintha én adomám hasonlitanának író krampusza adomáihoz (ámbar nem tudjuk, hogy azok milyenek, miután írónak nincs túrelme vagy képessége azokból legalább egyet közölni) — akkor vissza kell utasítanom.

De vissza ugy is, ha oly élelet akarna kültüni, mintha én fognam meg az embereket, hogy adomám reagjok hullassam, hiszen erre nézve szinte ki írem mondani, s talán még a rejtékbe vonult író is bizonyosságul hívhatom fel, mikép én nem fogom az embereket, sőt legtöbbször engemet fognak meg és kérnek tőlem adomát.

Ezen általános észrevételek után szóljunk író személyiségére.

Nagy tudósának mutatkozik író, mert felemlegeti a botanikát s a szilvafát oly élénken előnkbe állítja, mintha csak látónk rothadt gyümölcsseivel s itt nem áll meg, hanem még azt is tudni akarja, hogy a szilvának magva van; talán vagy egyszer beletörtés a foga, azért tudja oly jól, az ilyen botanikai ismeretben azért nem osztozom vele, mert ha ily teli fő (ne tessék megbotránkozni, mert a teliséget az összehasonlító ismeret nagyságától függesztem fel) az én fejmezőtűdnék, akkor én is elmondhatnám, hogy tőkel ütött fejem van.

De tovább megyen író az összehasonlító tudományban s gyönyörű logikai fellogás szerint, miután krampuszt a szilvafához hasonlítja, mindjárt alább hasonlítja a Mumushoz, a cápához; sok ismeret egy személyben, mert a Mumust a magyar mythológiából kellett venni Ipolyi Arnold után, a cápát pedig a természetrajzból tanulhatja vagy tanulhatja s hogy a meteorológiában való jártassága is csakhamar kiténjék ott van hasonlatképen alább a felhőszakadás is; de ezen összehasonlítások oly szegények, mint a német tehene. Ugyanis a német vásárba hajtotta tehenét s midőn kérdezte a vásárló által tehene felől, ilyen párbeszéd keletkezett:

- Miért oly kicsiny a tehene atyai?
- A biz azért, mert vén.
- Hát miért oly sovány?
- A biz azért, mert beteges,
- Miért állnak ugy ki a csontjai?
- Mert nem tud egyebet enni, csak vízbe' egy kis korpát.

— Az ördög vigye a hát magát tehenestől!

Író összehasonlító tudománya, különösen logikája oly szegény, mint a német tehene; no de e' csak az én egyes véleményem.

Ezzel a sok tudománytal nehegy ugy járjon író, mint a bitang fiu, ki játszanai menőv az utcára s többi fiak közé, mondották neki: „Menj el közlünk, mert nekad apád sincs“, mire ő így felelt: „Mit?! mert több van, mint nektek!“ Ennyi talán elég lesz író tudományosságáról.

Következik író természete.

Író hasonlít a kisérthez, persze, én kisérthez köznapi értelemben nem hiszek, csak ily íróval szemben állítom; mert zímankos időben, mikor halálra inkább gondol, de arra nem, hogy rajta kívül más valaki menne sétálni, kísétél s krampusz toppan eleibe; ugy látszik, mind a ketten szeretik a természetet s nincs is, semmi különbség közöttük, ezt kénytelenek vagyunk elismerni, épen ugy, mint a ciszmádia inas elismerte, hogy a generális és zamár között nincs különbség. De hogy ez is homályban ne maradjon, lásuk a piacra menő két inas párbeszédét: Meglátva egy generális és egy számarat, kérdi az egyik:

— Tudod-e, mi különbség van egy számár és generális között?

— Nem.

— Hát az, hogy a számár a hátán hordozza a keresztet, a generális pedig a mellén.

Meghallja a generális e beszédet s a magyarázó inast bevitette a kaszárnyába, s midőn megcsapatás végett padra fekteti, mondja: „Hát te fickó, még a generális s a számár közti különbséget fejtegeted?“ mire az inas sirva feleli: „Jaj! instálom, inkább nincs semmi különbség, csak meg ne verjen.“